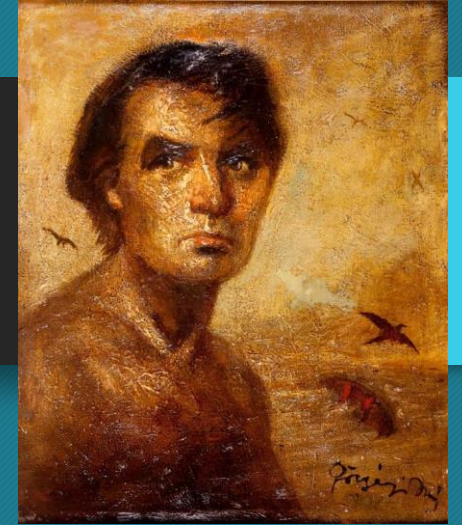

Görgényi István művészete

Művészetszociológiai megközelítés

Vizsgálati szempontok:

A/ A művész élete

B/ A **kor**= ideológia, intézményrendszer, (oktatás, múzeumok kiállító helyek, kritika, szakmai fórumok, sajtó, könyvkiadás)

C/ **Befogadás**=közönség és kritika

D/ **Kommunikáció** elméleti megközelítés.

E / **Utóélet** = késleltetett hatás, késleltetett elismerés a képzőművészeti „rangsorban”.

A/ A művész élete

Vizsgálhatók a Görgényi István életében, megjelenő főbb szocikulturális környezeti csomópontok, mint a feltételezett művészi viselkedést formáló lehetséges motivációs bázisai.

- Feltehető kérdések: származás, család, születési közeg, család, iskola, történelmi szituációk hatása
- Keretek: Horthy korszak. II. világháború. Szovjet felszabadítás-megszállás, a „szocialista” rendszer kialakulása, a Rákosi éra, az 56-os szabadságharc. Valamint a Kádár rendszer kialakulása a konszolidációig.
- Kérdések: Hol volt ezekben az időszakokban? Milyen hatások érhatték ekkoriban, ezek hogyan hathattak az identitására?

Ezekből kiindulva, megválaszolható hogy mit, miért és hogyan kommunikált.

A/ Válaszok Görgényi István életrajzában

Bányászcsaládban született Bánhidán, 1917. február 20-án Benkovics néven. Tanítói Faragó János, Bálványos István már az elemi iskolában felismerték a rajztehetségét. **Anyagi helyzete mindvégig rossz volt** erre utal, hogy a Bánhidai Legényegylet, az Iparoskör a bál és színjátszás bevételét Görgényi megsegítésére ajánlotta föl.”

Szákszenden pásztorként, Kispécén cselédként, a kisgyóni bányában csapatcsillésként dolgozott. Az országot járva alkalmi munkákat vállalt.

1942-ben Komárom megye alispánjától 100 pengő „vármegyei tanulmányi segélyt” kapott. Ugyancsak 1942-ben, főiskolásként „a kórház legénységi konyháján ingyenes ételmezést” nyert.

A Képzőművészeti Főiskolán **Rudnay**

Gyula tanítványaként, 1937- 1942- ben szerzett diplomát.

Ekkor tért vissza Tatabányára, először csillésként dolgozott, majd a bányaüzem életének a rajzolásával, a bányászélet képzőművészeti földolgozásával bízták meg, de ekkor már dekorációsként alkalmazták.

1951-ben kapcsolódott be a Bányász Képzőművészeti Kör munkájába.

A/ Válaszok Görgényi István életrajzában.

A szocialista realizmus legkeményebb időszakában az ő sötétre hangolt festészete a hivatalos körök részéről ellenérzést váltott ki.

„Sötét tónusú olajképeit számtalanszor érte a pesszimizmus vádja” a szocreál kánonjának Görgényi nem felelt meg.

Behívták a városi pártbizottságra, próbálták rávenni a szocialista realista stílus alkalmazására. Mondván akkor kap megrendeléseket. De ő nem mondott le a sötét alapú, búskomor Rudnay-stílusról.”

Vagyis hűséges volt, és a Rákosi-rendszerben is az tudott maradni az eszményeihez, meggyőződéséhez.

Görgényi az élettől sokszor, szinte folyamatosan a nehézségek által megpróbált alkotó, bizonyosan magányos, magába forduló és csak önmagában bízó, következetes, befelé élő egyéniség lehetett.

A/ Válaszok Görgényi István életrajzában

Erős hite, történeti meggyőződése és a forradalom valóságával, leverésének következményeivel őszintén szembenézni tudó, a festményein megfogalmazott bátorsága csak a műterme falain belül bontakozhatott ki.

Rajztanárként és grafikusként tevékenykedett az akkori Mező Imre Általános Iskolában

(ma: Sárberki Általános Iskola).

Bekapcsolódott a Bányász Képzőművész Kör munkájába, 1957–58-ban vezetője is volt a szakkörnek.

A Művészeti Alap tagja volt.

1973-ban hunyt el Tatabányán.

B/ A kor, (Ideológia, intézményrendszer)

C/ Befogadás (közönség és kritika)

Életrajzát áttekintve látható, hogy átütő tehetsége révén, mindegyik társadalmi berendezkedésben részesült **támogatásokban, mecenatúrában.**

Hivatalos intézményi oktatásban sőt külföldi ösztöndíjban részesült. Vagyis **professzionalista** festő.

Művészi egzisztenciájának kiépítésében **támogatást** kapott

Ekkoriban nagy divat volt a szocialista realista képek festése megrendelésre. Ennek köszönhetően neki is jutott megrendelés. Ezek közintézményekben és újságokban egyaránt megjelentek.

Görgényi **mégsem volt elég simulékony** és ezt számon is kérte rajta az ideológia vezérelt kritika

D/ Kommunikáció elméleti megközelítés.

A művészet, az emberi-társadalmi kommunikáció legbonyolultabb rendszere. A kommunikációs lánc **egyik végén ott áll az adó posztján a művész**, aki egy, a maga egyéniségének és szándékainak megfelelően kialakított **kód szabályai szerint** szóban, **képben**, hangban, formákban, vonalakban, színekben kifejez valamit a **saját tudattartalmából**, létrehozza a műalkotást, amely **jelekből** áll.

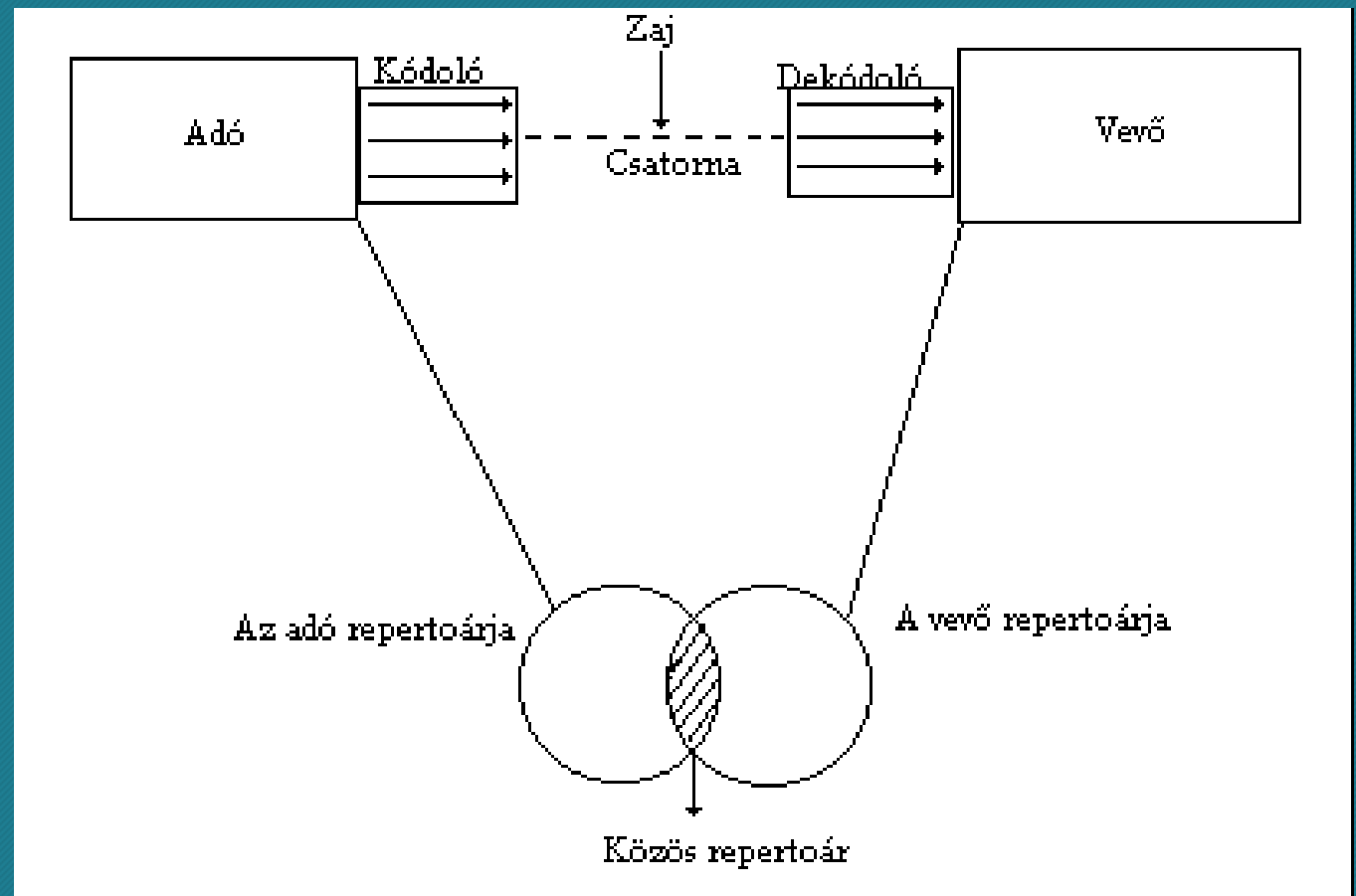
Jelek időbeli vagy térbeli sorozata, üzenet. Az üzenet egy **csatorna** segítségével juthat el a lánc másik végén ott lévő a **vevőhöz**, aki dekódolja (megpróbálja dekódolni) a maga számára az üzenetet, kihámozni belőle azt, amit, úgy gondolja, a művész neki üzent.

S az egész folyamat egy társadalmi közegben, **egy erőterben kontextusban zajlik**, amelyben a legkülönbözőbb üzenetek, információk, **zajok** lépnek be a csatornába, csapódnak hozzá az eredeti üzenethez (ezek részben már a befogadó tudatában vannak tárolva, emlékek, ítéletek, előítéletek, hitek és tévhitek formájában), gazdagítják vagy szegényítik, módosítják, az eredeti üzenetet.

D/ Kommunikáció elméleti megközelítés. A művészi kommunikáció sémája

Az esztétikai információ befogadásának feltétele az adó és vevő "repertoárjának" minél nagyobb fokú egybeesése.
(Forrás: Masek [szerk.], 1972)

D/ Kommunikáció elméleti megközelítés, Görgényi István esetében

Kommunikáció 1956-2006.

(Kommunikációs zárlat) A **pirossal** jelölt elemek a kommunikáció csődjét okozzák.

Adó-kódoló / a művész

Vevő / akihez az üzenet eljut-közönség

Csatorna / kiállítás, sajtó, egyéb médiumok kiiktatása (pincében elrejtve)

Üzenet / maga a kép/jelrendszer

Zaj mértéke / maximális, jelen esetben a zaj az üzenet/átkódolása

Adó-Vevő / repertoárja nem találkozik a csatornák hiányában és a zajmaximalizálás miatt

A társadalmi kontextus/ gátló szankcionált tabu téma

Kommunikáció 2006-tól.

a művész

akihez az üzenet eljut-közönség

kiállítás, sajtó, egyéb médiumok bevonása

maga a kép/jelrendszer

az ál-kód (és a rárakódott zaj penész, kosz) eltávolítása megszünteti a zajt

repertoárja találkozik

Befogadó, szankció mentes

D/ Kommunikáció elméleti megközelítés.

A közlés titok szintjei, a rejtőzködés fázisai

A **közlő nem beszélhet senkivel** az elképzeléseiről (sem barátokkal sem szakmabeliekkel) **nincs visszacsatolás** már a mű keletkezésének kezdeti stádiumában sem. A mű **titokban készül**.

Óriási pszichés nyomás feltételezhető, hiszen egyrészt ellenállhatatlan belső motiváció készíteti a téma feldolgozására, ugyanakkor reálisan folyamatosan fennáll a „lebukás” veszélye) és **a szankciók rendkívül szigorúak**.

Az elkészült művek egy része rejtő borítást kap (zaj) Az elkészült **kétszeresen rejtett mű** (titokban készül és átkódolt és sokáig titokként létezik), nem kaphat publicitást, a pincébe számúzik.

A rejtőzködés eleme visszahat A/ Élete = A művész

Kettős identitás-szerepütközés-inkongruencia az életvitelben.

Nyilvános társadalmi szerep: a rendszerbe úgy-ahogy belesimuló művész.

Mimikri beleolvad a társadalmi környezetbe

Ezzel konfliktusban levő szerep (inkongruencia) a **rejtőző művész**.

Ennek következménye a **kettős kommunikáció** folyamata:

Nyilvános (tipikus): külső megrendelésre, vagy benső impulzus által vezérelt közlés, melynek minden eleme transzparens, átlátható, elismert, társadalmilag jóváhagyott és többé-kevésbé jutalmazott tevékenység.

Nem nyilvános (atipikus): benső impulzus által vezérelt közlés melynek minden eleme többszörösen titkos. Semmilyen külső elismeréssel nem jár, sőt, mivel fő társadalmi tabut (a fennálló rendszer legitimitációját teljes mértékben kétségbe vonó) sért -ezért erős szankciók következményeit magában rejtő- tevékenység.

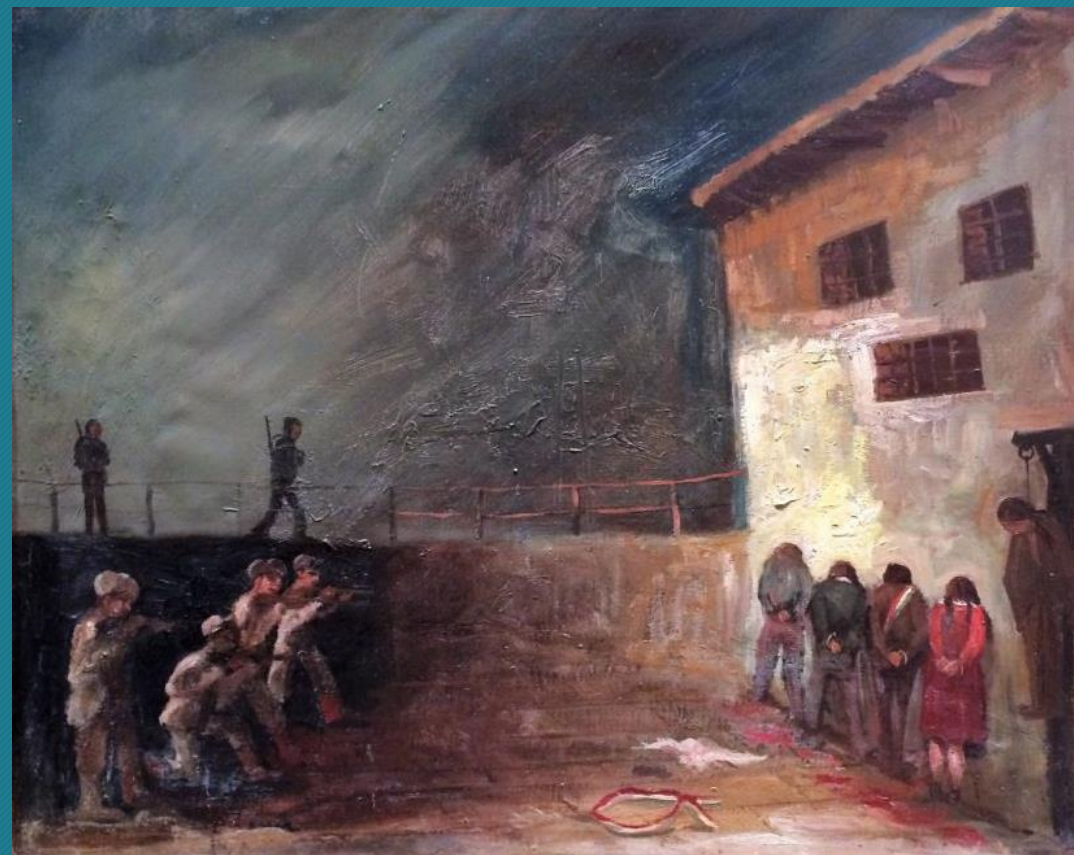
E / Utóélet = Késleltetett hatás, elismerés a képzőművészeti „rangsorban” avagy egy majdnem láthatatlan életmű feltámadása

A festőművésznak csak a halála utáni 33. évben, 2006-ban kezdett ismertté válni az előbb említett „atipikus” munkássága.

Ennek konklúziója pedig, hogy Ő Magyarország XX. századi történelmének - az 56-os forradalom eseményeinek- jelentős művészi reprezentánsa.

Görgényi István belső emigráns, rejtőzködő festő, aki a legnagyobb mennyiségű festményen rögzítette a forradalom élményét.

Egyedülálló együttes a Görgényi-sorozat a forradalmat és következményeit bemutató képzőművészeti alkotások között.

E / Utóélet / Tóth Enikő beszámolója Görgényi István festőművész életmű-kiállításán a Tatabányai Múzeumban. ✨

„Görgényi, művészetének egyik központi témája a történelem. Művészete alapjának tekintette a magyar nép kultúráját, a magyar emberre jellemző élethelyzeteket. Sötét, mély tónusú, szenvedélyes megfogalmazású, gyakran melankolikus, vagy drámai hangvétellű festményeit felfoghatjuk akár a romantika, a nemzeti realizmus folytatásaként is.

Ha Rudnay mellett előképeket kívánunk ki-emelni, elsősorban Munkácsy, Tornyai, Goya, némely portróját tekintve Rembrandt neve, bizonyos életképeket tekintve Gulácsy neve említendő. Ki kell térnünk a gyűjteményen belül önálló tematikai egységet képező, az 1956-os eseményekhez kapcsolódó, az azokhoz fűződő gondolatokat hordozó festményekre.”

✨ Részletek Tóth Enikő beszámolójából, ami Görgényi István festőművész életmű-kiállításán a Tatabányai Múzeumban. Megvalósuló tárlat kapcsán készült.

E / Utóélet / Tóth Enikő fő muzeológus beszámolója Görgényi István festőművész életmű-kiállításán a Tatabányai Múzeumban.

„Ez a képzőművészeti anyag kiemelkedő olyan szempontból is, hogy az ismert, 1956-os témakört megjelenítő rajzok, grafikák (pl. Szalay Lajos, Gebhardt Béla, Szántó Piroska, Marosán Gyula, Lossonczy Tamás, Bíró Lajos grafikái, Pleidell János és Bényi Árpád plakátjai stb.) mellett ezzel a témával olajfestmények hosszú sorában az 1950-es, 1960-as években foglalkozó művésztől a Görgényi-festmények előkerüléséig nem volt tudomásunk.

A magyar művészek alkotásai, valamint a magyar forradalom emlékére más nemzet művészei által készített művek (pl. a Kokoschka, Marc Chagall kezéből származók) mellett óriási súllyal jelennek meg Görgényi István festményei. ...

Páratlan, hogy egy képzőművész kb. hatvan normál méretű – és több kisebb formátumú –, vászonra festett olajfestményben fogalmazza meg forradalomélményét.”

Cím nélkül (Utcai csata után), 1956-1957, a restaurátori munka során a fedőfestmény alól előkerülő festmény Fotó: Kerti Károly György

Források

1. **Évtizedekig rejtőztek egy pincében az 56-os forradalmat dokumentáló festmények** <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/evtizedekig-rejtoztek-egy-pinceben-az-56-os-forradalmat-dokumentalo-festmenyek/>
2. **Fülöp Géza** AZ INFORMÁCIÓ 2. bővített és átdolgozott kiadás Budapest, 1996. ELTE Könyvtártudományi Informatikai Tanszék Lektorálta: Bakonyi Géza HTML változat: Ládi László/ A művészet mint kommunikáció/ <http://mek.oszk.hu/03100/03118/letoltve> 2020. június 07
3. **Komárom-Esztergom megyei könyvtárszakmai folyóirat** X. évf. 3-4. szám 24-32. old. 2020 március-április . <http://kemplib.jamvk.hu/2020-3-4/> letöltve 2020. június 07.
4. **Kortárs online** ELTAKART KÉPEK, REJTETT ÉLETMŰ Görgényi István 1956-os sorozata SÜMEGI GYÖRGY 2014 // 10 írás alapján http://epa.oszk.hu/00300/00381/00196/EPA00381_kortars_2014_10_25209.htm#content letöltve 2020. június 07.
5. **Wikipédia** [https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6rg%C3%A9nyi_Istv%C3%A1n_\(fest%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6rg%C3%A9nyi_Istv%C3%A1n_(fest%C5%91)) letöltve 2020. június 07.